

Guia

Cocreació amb els infants i la comunitat educativa per la millora del pati de l'escola

DOSSIER 3

Material per al treball intern dels centres educatius a la Fase 1: Diagnosi i elaboració de propostes

Material per a l'equip del temps de migdia

Programa "Transformem els patis"

Crèdits

Aquesta guia, impulsada per la Direcció d'Educació de l'Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat, en col·laboració amb el Consorci d'Educació de Barcelona, s'emmarca dins el programa «Transformem els patis», promogut per l'Ajuntament de Barcelona. Ha estat elaborada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona, en estreta col·laboració amb l'equip tècnic del Consell Educatiu Municipal de Barcelona i el Departament de Programes Educatius de Ciutat de la Direcció d'Educació encarregat de coordinar el programa.

Edició:

Departament de Programes Educatius de Ciutat. Direcció d'Educació. Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat de l'Ajuntament de Barcelona

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (IIAB-IERMB)

Equip de treball:

Institut Infància i Adolescència de Barcelona: Laia Pineda (direcció); Emma Cortés (coordinació, redacció i disseny del procés), i Laia Curcoll (suport a la redacció, publicació i comunicació)

Marinva i Equal Saree (elaboració de la proposta didàctica i dels materials de suport, i dinamització i avaluació de les sessions de la primera edició del programa)

Consell Educatiu Municipal de Barcelona (revisió i validació 1 edició)

Departament de Programes Educatius de Ciutat. Direcció d'Educació (revisió i validació 2 edició)

Il·lustracions:

Maria Calvet

Correcció:

Gemma Salvà Santanachs

Volem manifestar el nostre agraïment, en especial, als infants, al professorat, a les famílies, als monitors i monitores del temps de migdia i a les entitats usuàries dels patis fora del temps lectiu dels centres educatius següents: Escola Auró, Escola Bogatell, Escola Duran i Bas, Escola L'Estel, Escola Francesc Macià, Escola de les Aigües, Escola Milà i Fontanals, Escola Palma de Mallorca, Escola Parc de la Ciutadella, Escola Pau Casals-Gràcia, Escola Ramón Llull i Escola Tàber. Les sessions de cocreació i el treball intern d'aquests centres educatius per a la transformació dels seus patis durant el curs 2020-2021 han esdevingut experiències pilot per desenvolupar la metodologia que es presenta en aquesta guia.

Presentació

Aquesta guia s'ha impulsat des del Consell Educatiu Municipal de Barcelona i ha estat elaborada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona. La revisió de la 2a edició s'ha fet amb el Departament de Programes Educatius de la Direcció d'Educació de l'Ajuntament de Barcelona que és l'encarregat de coordinar el programa.

Teniu a disposició la guia sencera en aquest [enllaç](#), però per facilitar el seguiment del procés us enviarem la informació en fascicles. En funció de cada fase.

A continuació hi ha el material per al treball intern dels centres educatius a la FASE1: Diagnosi i elaboració de propostes

Les activitats referents al treball intern són activitats recomanades i els centres educatius poden adaptar la metodologia de treball per tal d'adequar-la al màxim a la seva realitat.

En el cas que es facin adaptacions, cal que sempre s'observin els principis generals de tot el programa, que són els següents:

- Tenir en compte el marc conceptual compartit dels *6 criteris per a un bon pati: naturalitzat, coeducatiu i comunitari*.
- Garantir la màxima participació de totes les persones implicades, posant l'accent en la dels infants.
- Assegurar la transparència informativa envers tots els agents implicats.

Les fitxes que es presenten en aquest dossier són les següents:

1. Treball intern en els centres educatius. Diagnosi i elaboració de propostes:

- Material de treball comú per a tots els agents
- Material de treball intern per al professorat
- Material de treball intern per a l'alumnat
- Material de treball intern per a les famílies
- Material de treball intern per a l'equip del temps de migdia
- Material de treball intern per a les entitats usuàries del pati fora de l'horari lectiu

Esperem que aquesta publicació contribueixi a donar veu a tota la comunitat educativa en la transformació del seu pati i, per tant, que ens apropi una mica més a construir la ciutat que volem.

Índex

1. CONSIDERACIONS CLAU QUE CAL TENIR PRESENTS A L'HORA D'ADAPTAR LES ACTIVITATS	4
1. TREBALL INTERN EN ELS CENTRES EDUCATIUS. DIAGNOSI I ELABORACIÓ DE PROPOSTES.....	5
1.1. Material de treball intern per a l'equip del temps de migdia	6
1.2. Material de treball comú per a tots els agents	12

1. Consideracions clau que cal tenir presents a l'hora d'adaptar les activitats

Les propostes d'activitats i dinàmiques s'han desenvolupat d'acord amb les sis consideracions que s'expliquen tot seguit. Representen les característiques fonamentals del projecte, però també esdevenen els principis clau que sempre caldrà respectar i observar quan es facin adaptacions de la metodologia proposada.

 «Cocreació» significa **crear col·lectivament**. Això vol dir, per tant, que totes les parts implicades hi aporten els seus coneixements i les seves capacitats. Per aquesta raó, en el desenvolupament dels projectes per a la transformació dels patis escolars cal involucrar-hi tota la comunitat educativa.

 Tots els agents implicats interactuen. Això significa que cal treballar d'una manera **coordinada i en xarxa** i que tothom ha de respectar la temporalitat necessària en cada moment. La participació requereix una informació transparent i compartida, temps, relacions i compromís.

 Els projectes de transformació dels patis escolars **es basen en un marc conceptual de ciutat integrat per: a) els 6 criteris per a un bon pati; i b) la transformació doble del pati (física i del projecte educatiu)**. El desenvolupament de totes les activitats ha de tenir present aquest marc conceptual.

 La guia proposa activitats per **recollir les aportacions del professorat, de les famílies, de l'alumnat, dels monitors i monitores del temps de migdia i de les entitats usuàries del pati fora de l'horari lectiu**, de manera que el projecte final ha de respondre a la visió i a les necessitats de totes les parts implicades.

 Cal prestar molta atenció a la participació dels infants com a informants imprescindibles. Fan aportacions valuoses sobre els seus interessos a partir d'un procés de treball basat en la reflexió, l'observació i l'anàlisi. Se'ls ha de proporcionar una informació clara, entenedora i accessible. S'ha de treballar amb materials que ofereixin als nens i nenes elements d'inspiració, reflexió, observació i anàlisi per tal que puguin formular propostes ben pensades i raonades.

1. Treball intern en els centres educatius. Diagnosi i elaboració de propostes

Aquest apartat recull les activitats i dinàmiques proposades perquè els diferents grups d'interès implicats (professorat, alumnat, famílies, monitors i monitores del temps de migdia i entitats usuàries del pati fora de l'horari lectiu) preparin una diagnosi del pati, identifiquin quins són els objectius que volen assolir amb la transformació del pati, i facin les propostes de millora corresponents.

Les propostes de treball intern són activitats que cada grup ha de desenvolupar autònomament; els infants, però, les han de fer amb l'acompanyament del seu tutor/a.

La direcció del centre, que és qui haurà rebut aquesta guia, ha de vetllar perquè les propostes d'activitats arribin a cada un dels responsables dels diversos agents per tal que les puguin desenvolupar.

Cada grup té propostes diferents i adequades al seu rol en el si de la comunitat educativa. Si es vol, les propostes i les dinàmiques es poden adaptar, o bé es poden substituir per unes altres. El més important és que mantinguin l'essència i siguin realment significatives. Això vol dir que:

- S'ha de buscar la participació del màxim nombre de persones.
- El treball s'ha de basar en els 6 criteris per a un bon pati.
- Sempre cal emplenar la «Fitxa col·laborativa-resum del treball intern» i s'hi han de fer constar les conclusions del treball intern. (Vegeu l'apartat 3.1 de la secció «Activitats, dinàmiques i material de treball per als centres».)

1.1. Material de treball intern per a l'equip del temps de migdia

Per als monitors i monitores del temps de migdia es proposa fer:

- Una sessió de debat col·lectiu, amb preguntes d'orientació, després d'un treball de reflexió individual.
- Una observació del pati.

Tant aquest espai de reflexió individual i compartida com l'observació del pati són les bases per poder respondre a les qüestions plantejades en el document que anomenat «Fitxa col·laborativa-resum del treball intern» (vegeu l'apartat 3.1 d'aquesta secció de la guia). Si l'equip del temps de migdia ha fet altres activitats en aquesta línia, pot complementar les conclusions.

Les activitats han estat pensades perquè cada agent les faci pel seu compte. Ara bé, si en algun moment l'equip considera que cal fer un debat compartit amb el professorat, amb les famílies o amb altres agents, es poden organitzar sessions de treball conjunt.

FITXA D'ACTIVITAT

Sessió de debat col·lectiu per recollir les aportacions de l'equip del temps de migdia

A partir de les preguntes d'autoreflexió, l'equip del temps de migdia ha de reflexionar sobre com és el seu pati actual i els canvis que caldria fer-hi per adaptar-lo a la nova realitat.

Durada aproximada	Dues sessions d'1 hora	Format	Activitat individual + sessió debat
Material de treball	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Preguntes d'autoreflexió</u> • Preguntes d'orientació grupal: «Quin pati tenim actualment?» i «Quin pati volem per al futur?» 	Adreçada a	Equip del temps de migdia
RECOMANADA		Dinamitza: representant de l'equip del temps de migdia membre del grup motor	

Objectius

1. Reflexionar de manera individual sobre l'estat actual del pati tenint en compte les relacions, els usos i les característiques que el defineixen.
2. Reflexionar-hi conjuntament i extreure'n conclusions per a la transformació del pati.

Descripció

Aquesta activitat s'estructura en dues etapes:

- **Primera etapa:** consisteix a fer una reflexió individual sobre el pati per part de l'equip del temps de migdia. Es poden fer servir les preguntes d'autoreflexió per analitzar el pati d'una manera concreta.
- **Segona etapa:** consisteix a fer un debat sobre el pati que l'equip del temps de migdia vol per al futur a partir de la pregunta d'orientació: «Quin pati volem per al futur?». L'objectiu és fer una llista d'opcions per col·locar en el mural.

Desenvolupament de les preguntes d'autoreflexió (1 h)

Entrega del material de treball i resposta conjunta a les preguntes d'autoreflexió

La persona responsable de l'equip del temps de migdia fa arribar les preguntes d'autoreflexió a totes les persones involucrades. Es recomana esperar un mínim de cinc dies abans de fer el debat col·lectiu.

«Preguntes d'auto-reflexió per als monitors/es del temps de migdia», sense emplenar

Desenvolupament de la sessió de debat (1 h)

Introducció (10 min)

La persona responsable dels monitors i monitores del temps de migdia presenta el projecte i pregunta qui hi ha pogut reflexionar i si aquesta reflexió els ha ajudat a veure noves propostes per al pati. L'objectiu d'aquesta sessió és veure com és el pati actualment i quin pati es vol per al futur.

Les preguntes d'autoreflexió ajuden a veure com és el pati actual.

Primera part del debat (20 min)

Consisteix a compartir les reflexions que s'han fet durant l'anàlisi. Les preguntes següents poden ajudar l'equip del temps de migdia a debatre el pati actual.

Preguntes d'orientació grupal

Quin pati tenim actualment?

BLOC «RELACIONS»:

- Com es relacionen infants?
- Com es té cura del pati de l'escola?
- Quines relacions establím amb els altres agents que utilitzen el pati?

BLOC «USOS»:

- Quin ús fem del pati actualment?
- S'aprofita tot el potencial que té el pati com a espai de joc?
- Què aprenen els infants durant l'estona de pati?

BLOC «CARACTERÍSTIQUES»:

- Si es fa alguna activitat en el pati, quins avantatges i inconvenients representen les característiques físiques (tipus d'espai i d'elements, com ara materials, mobiliari i elements de joc, il·luminació, ombra...) que té el pati actualment?

Segona part del debat (25 min)

Consisteix a respondre de manera grupal a les preguntes orientatives que s'indiquen a continuació. En acabar el debat, l'equip del temps de migdia hauria de tenir una llista de criteris per col·locar en el mural col·laboratiu.

Preguntes d'orientació grupal

Preguntes orientatives per al debat «Quin pati volem per al futur?»

BLOC «RELACIONS»:

- Com volem que els infants es relacionin amb els altres infants?
- Com volem que els infants es relacionin amb l'entorn?
- Com volem que els infants tinguin cura del pati?

BLOC «USOS»:

- Què volem que els infants hi aprenguin, al pati?
- Què volem fer durant l'estona de pati?

BLOC «CARACTERÍSTIQUES»:

- Com hauria de ser el pati ideal perquè fomentés els usos i les relacions que volem?

Cloenda (5 min)

La persona responsable de traslladar la informació al grup motor ha de fer un últim repàs de totes les aportacions importants i ha de resumir les tres prioritats pel que fa al col·lectiu del temps de migdia.

FITXA D'ACTIVITAT

Observació del pati

L'equip del temps de migdia observa el pati mentre està en ús i després fa una posada en comú per compartir les conclusions que ha extret sobre els usos, les relacions i les característiques del pati.

Durada aproximada	<ul style="list-style-type: none"> • 15 minuts per definir els sectors • 15 minuts per a cada observació • 1 h de posada en comú 	Format	Activitat en el pati + sessió de debat
Material de treball	<ul style="list-style-type: none"> • Plànol, foto aèria o esquema del pati dividit en zones o sectors • Fitxa d'observació 	Adreçada a	Equip del temps de migdia
RECOMANADA		Dinamitza: coordinador/a de l'equip de monitors i monitores del temps de migdia	

Objectius

1. Recollir informació sobre les relacions, els usos i les característiques dels diferents sectors o zones del pati.
2. Visibilitzar quins espais són més inclusius o, per contra, quins generen més exclusions, i com això es relaciona amb el tipus d'activitats que s'hi fan o amb les característiques físiques del pati, i quin rol tenen els diferents agents que l'utilitzen.

Descripció

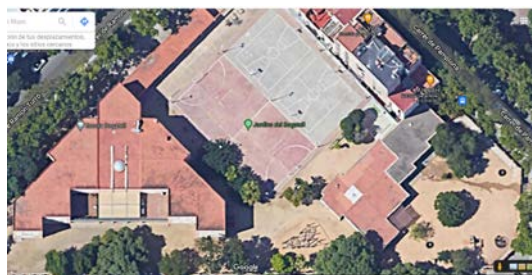
Aquesta activitat s'estructura en tres etapes: *a)* la delimitació dels sectors del pati abans de l'observació; *b)* les observacions durant el temps d'esbarjo, i *c)* la posada en comú.

Procediment: si les observacions les fa una sola persona, cal que observi cada sector en un dia diferent durant el temps de pati. Si les fan diverses persones, es poden repartir els sectors, de manera que cada persona observi un únic sector. En aquest cas, convé fer un mínim de dues observacions de cada sector en dies diferents.

Desenvolupament de l'activitat (15 min + 15 min + 1 h)

Delimitació dels sectors (15 min)

Per fer aquesta observació, cal que prèviament s'hagin delimitat les diferents zones o sectors del pati en funció de les seves característiques i segons el tipus d'activitats que, d'acord amb el coneixement quotidià que es té del pati, s'hi fan. Es poden definir tants sectors com es consideri oportú.

Vista aèria del pati de l'Escola Bogatell

Observació del pati (15 min)

- Cal observar el joc de l'alumnat d'acord amb la «Fitxa d'observació».

Posada en comú (1 h)

Cal que totes les persones que hagin fet les observacions es reunixin i reflexionin conjuntament amb l'ajuda de les preguntes següents.

BLOC «RELACIONS»:

Quin pati tenim actualment?

- En quins sectors del pati hem observat un joc més compartit entre nens i nenes i entre edats diferents? I menys compartit?
- La presència de nens i nenes en els diferents sectors, és equilibrada?
- Els infants amb discapacitat, troben espais per relacionar-se amb els altres infants?
- Els conflictes que hi ha al pati, són conflictes que els infants saben solucionar d'una manera positiva?

Quin pati volem per al futur?

- En quins sectors volem que hi hagi més joc compartit?
- Quina mena d'espais ens poden ajudar a tenir una presència equilibrada de nens i nenes?
- Com podem garantir el joc i la inclusió de tots els infants?
- De quina manera volem aprofitar els conflictes del pati com a experiències d'aprenentatge?

BLOC «USOS»:

- Hi ha sectors multifuncionals i sectors en què predomina una única activitat?
- Les modalitats de joc, varien en funció del gènere i de les característiques dels diferents sectors?
- Quines modalitats de joc tenen lloc en els sectors centrals? I en els perifèrics? Quines són les implicacions amb relació al gènere?
- Hi ha sectors en què el soroll dificulta fer unes activitats determinades?

Quin pati volem per al futur?

- Quines modalitats de joc volem que hi hagi, al pati?
- Quin aprenentatge volem que hi hagi, al pati?
- Quines altres funcions pot tenir el pati com a espai educatiu i comunitari?

BLOC «CARACTERÍSTIQUES»:

Quin pati tenim actualment?

- Hi ha diferències entre els sectors pel que fa als paviments, les textures i els colors?
- La distribució dels elements de joc i del mobiliari, és equitativa entre els diferents sectors?
- Si els sectors estan delimitats físicament, pensem que els límits entre sectors afavoreixen les activitats que s'hi desenvolupen?
- Les dimensions dels diferents sectors, són similars? Són adequades per a les activitats que s'hi fan?
- Quants sectors tenen arbrat i vegetació?
- Quants sectors tenen paviments drenants (terra o sorra que permeten que l'aigua s'infiltri en el terreny)?
- Quants sectors són ombrívols? Aquesta característica, influeix en els usos i determina la presència de més o menys alumnat?
- On s'ubiquen els elements d'aigua? Estan integrats en el pati com a elements de joc?

Quin pati volem per al futur?

- Què hi volem veure, al pati (colors, textures, materials...)?
- Quins sons hi volem sentir, al pati? Què hem de fer per poder-los-hi sentir?
- On cal afegir ombra, vegetació o aigua?
- Hem d'equilibrar la proporció d'espai destinada a les diferents activitats?

1.2. Material de treball comú per a tots els agents

Aquesta activitat es fa conjuntament amb tots els agents. Es tracta d'un document compartit en què tots els agents aporten les seves propostes. És el material bàsic per poder fer la segona sessió del grup motor (vegeu l'apartat 4 de la secció «Activitats, dinàmiques i material de treball per als centres».)

Amb independència de les dinàmiques que es facin amb vista a elaborar les propostes, és imprescindible emplenar aquest document.

FITXA D'ACTIVITAT

Fitxa col·laborativa-resum del treball intern

Cal emplenar la fitxa-resum amb les conclusions que cada agent de la comunitat educativa hagi extret del treball intern.

Durada aproximada	1 hora	Format	Activitat individual
Material de treball	Fitxa col·laborativa-resum del treball intern <i>(S'enviarà per correu electrònic l'enllaç al document online editable)</i>	Adreçada a	Grup motor
OBLIGATÒRIA		Responsabilitats: un/a representant de cada agent membre del grup motor ha d'emplenar els apartats corresponents	

Objectiu

Resumir les conclusions del treball intern de cada un dels agents de la comunitat educativa en un document únic que servirà per treballar en les següents sessions dinamitzades.

Descripció

Es proposa una dinàmica amb una eina en línia de treball col·laboratiu que ajudarà a recollir i sintetitzar la informació generada en les diferents activitats del treball intern.

A la «Fitxa col·laborativa-resum del treball intern» s'hi recullen les conclusions de les activitats de treball intern dels diferents agents. Està organitzada de la manera següent:

«Fitxa col·laborativa-resum del treball intern», sense emplenar

AGENTS

Tots els agents implicats tenen el seu espai assignat:

- ALUMNAT
- PROFESSORAT
- AFA
- MONITORS I MONITORES
- ALTRES AGENTS (entitats externes que utilitzin el pati en hores no lectives)

Cada agent ha d'emplenar l'espai de la fitxa que li pertoqui i ha de respondre als tres apartats que es descriuen tot seguit.

APARTATS

1. «**Quin pati tenim actualment?**» → **Diagnosi**. En aquest apartat heu d'emplenar els blocs «RELACIONS», «USOS» i «CARACTERÍSTIQUES» del vostre pati tal com és actualment.
2. **Quin pati volem per al futur?** → **Objectius**. En aquest apartat heu d'emplenar els blocs «RELACIONS», «USOS» i «CARACTERÍSTIQUES» del vostre pati tal com us l'imagineu en un futur pròxim i heu de descriure cap a on voleu encaminar la transformació.
3. **Com ho aconseguirem?** → **Propostes**. A partir de les conclusions dels dos apartats anteriors, heu de començar a plantejar les propostes, reflexionant sobre quins elements, espais i experiències del pati voleu mantenir, eliminar o afegir.

Nota: si l'escola ho considera oportú, pot fer una reunió de treball amb els diferents agents per emplenar conjuntament l'apartat 3.

En els apartats 1 i 2 cal emplenar els **BLOCS** següents:

- **«RELACIONS».** En aquest bloc es proposa que reflexioneu sobre les relacions que s'estableixen entre els diferents usuaris i usuàries del pati —l'alumnat, el professorat, les famílies, el personal no docent i altres persones o entitats del barri— i sobre el rol que tenen els diferents agents en el dia a dia de l'escola. També us suggerim que reflexioneu sobre el paper del pati amb relació a l'entorn proper i a l'ecosistema urbà.
- **«USOS».** En aquest bloc es proposa que reflexioneu sobre les activitats que tenen lloc al pati i la seva funció educativa.
- **«CARACTERÍSTIQUES».** En aquest bloc es proposa que reflexioneu sobre els aspectes físics del pati —els espais, els elements de joc, el mobiliari i la vegetació— i sobre els tipus de materials.

Totes les activitats del treball intern estan organitzades d'acord amb aquests blocs: així serà més fàcil classificar la informació i traslladar-la a la fitxa.

En l'apartat 3, que funciona com a conclusió, cal respondre a les tres preguntes següents:

- Què volem mantenir?
- Què volem eliminar?
- Què volem afegir?

amb relació als tres àmbits següents:

- **«ESPAIS»:** els diferents racons i ambients del pati; és a dir, els aspectes infraestructurals més generals.
- **«ELEMENTS»:** les estructures de joc i el mobiliari del pati.
- **«EXPERIÈNCIA»:** tots els aspectes de les dinàmiques i usos del pati; és a dir, els aspectes més educatius, pedagògics i relacionals.

3 Com ho aconseguirem? 🏠										Observacions
Espais			Elements			Experiència				
Volem mantenir	Volem eliminar	Volem afegir	Volem mantenir	Volem eliminar	Volem afegir	Volem mantenir	Volem eliminar	Volem afegir		
Alumnat										
Professorat										
APA										
Monitor i monitores										
Altres entons										
Conclusions										

També hi ha un apartat d'observacions i conclusions generals per si algú hi vol afegir alguna altra qüestió.